

חורבן ובנין -

הסגל אטלנטיקה

עמדנו במאמרנו הקודם על הערך הרב של כוח הבחירה שבאדם ושעיקר חפצו של הקב"ה שהאדם יתגבר על הרע ויבחר בטוב. ובאמת, כוח זה הוא עיקר דמותו של האדם והוא בחינת צלם אלקים שבו.

התורה מגלה לנו כי הקב"ה ברא את האדם בצלם דמות תבניתו, כדברי הכתוב: „ויברא אלקים את האדם בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו“ (בראשית א). אמנם הכתוב אומר קודם: „ויאמר אלקים: נעשה אדם בצלמנו כדמותנו“, ומשמע שכאילו ברא אותו גם כדמות המלאכים, אבל חז"ל כבר ביארו שזה לא בא אלא ללמד דרך ארץ — „שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן“ (ראה בר"ר ח). ובאמת לא נברא האדם כי אם בצלמו של הקב"ה ובנה הוא עולה על המלאכים, כפי שאמרו חז"ל: „כתיב וייצר ה' אלהים את האדם, מה ת"ל, אשר יציר, כביכול הקב"ה מתגאה בעולמו ואומר: ראו בריה שבראתי וצורה שצרת“ (שם פרשה יב). וכן כשהמלאכים שאלו: „אדם זה מה טיבו? אמר להם הקב"ה: חכמתו מרובה משלכם“ (שם פ' יז). והנה יש להתבונן מה עליונותו של האדם על המלאכים, שרק הוא נברא בצלם אלקים וחכמתו מרובה משלהם?

חז"ל אומרים: „וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד“ — „מכאן שהיה ברא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו. אמר: דין הניין לי יתהון לא הניין לי“ (בר"ר ט). וכן דרשו חז"ל על הכתוב „דבר צוה לאלף דור“ (תהלים קה), שאלף דור עלו במחשבה להיבראות ותתקע"ד דורות מהם נמחו (שם פ' כח). והוא מה שאנו אומרים: „אזון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא“, כלומר, שעוד טרם בריאת עולמנו — כבר מלך ה', והיינו על כל העולמות שברא לפני כן והחריבם. והרי נמצא מכאן שהעולם לא נברא אלא מתוך החורבן, שמתוך שברא עולם אחר עולם ואמר עליהם: „יתהון לא הניין לי“ והחריב אותם, ברא את עולמנו שאמר עליו: „דין הניין לי“ וקיים אותו, ובעל כורחנו שגם בחורבן העולמות יש חכמה רבה, שמתוך חכמה זו צמח בנין העולם הקיים, שהכתוב אומר עליו: „בחכמה יסד ארץ“ (משלי ג). אין זה,

איפא, חורבן כלל אלא זוהי דרך החכמה, שעל ידי הנסיונות השונים של בניין העולמות וחורבנם הוקם היסוד שממנו נתבסס העולם. והרי זה דומה ל,הוה אמינא" ומסקנה שבדברי תורה, שגם ב,הוה אמינא" יש התעמקות והבנה ואין לבוא למסקנה אלא מתוך שקלא וטריא שב,הוה אמינא".

והנה כוח זה שייך רק לגבי הקב"ה שהוא מושל בכל ובידו לברוא ולתחריב ככל אשר עולה בדעתו, כביכול, ומתוך חורבן העולמות הוא בא לידי החכמה שבה יסד ארץ. אבל בברואים אחרים, ואף במלאכים שאין להם בחירה ואין בכוחם כי אם למלא צו ה' שהוטל עליהם — אין לגבם כל המושג של חורבן, וחטרה להם, איפוא, כל התפתחות החכמה שבאה מתוך החורבן. אמנם, המלאכים שהם שכלים נבדלים מחכימים מיום ליום והם מתעלים ומתגדלים, אבל חכמתם אינה באה מתוך החורבן שרק מתוכו אפשר לבוא לידי בנין אמיתי, כפי שמצאנו לגבי הקב"ה, כביכול.

אולם, כשברא הקב"ה את האדם יצר אותו בצלמו, בצלם אלקים, שלא יהא מוכרח לקיים צו ה' כדוגמת ברואים אחרים, אלא שיהיה טבוע בו כוח הבחירה ויוכל לפעול ככל העולה ברצונו, בדומה להקב"ה, ובידו להתריב וגם לבנות. וגמצא, איפוא, שכשם שהקב"ה בא לחכמת יסוד הארץ, כביכול, מתוך התקע"ד עולמות שבראם והחריבם, כן בא האדם אל חכמת היצירה ובנין העולם מתוך החורבן שהוא, כאמור, בבחינת, "הוה אמינא" ומסקנה, באשר כל זה אינו אלא התפתחות והתעמקות החכמה. וזהו עיקר משמעותה של דמות האדם שנברא בדמות תבניתו של הקב"ה ובחכמה זו הוא עולה על המלאכים שלא נבראו בדמות זו.

וזהו משמעותו של הכתוב: "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב), כלומר, שגם עפר מן האדמה לאחר שה' הפיח בו נשמת חיים הפך לנפש חיה. כוח זה הוטבע רק באדם שעל ידי בחירתו, יוכל להפוך גם את החומר הגשמי לרוחני, לבוא גם מתוך החורבן אל הבנין. מה שאין כן המלאכים שהם שכלים נבדלים ואין בהם שום חומר, ואין בכוחם להפוך עפר מן האדמה לנפש חיה ולבוא לבנין מתוך החורבן.

הוא מה שאמרו חז"ל: "אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה" (סנהדרין יז). וכן מספרים חז"ל ש,תלמיד ותיק היה

ספר מי השילוח - פרשת פנחס

וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ויקח כו', ולא יעלה ח"ו על הדעת לומר שזמרי הל' נואף ח"ו כי מן הנואף לא עשה הקב"ה פרשה בתורה, אך יש סוד בדבר זה, דהנה יש יו"ד נקודות בזנות, הנקודה הא' מי שמקשט עצמו והולך במזיד לדבר עבירה היינו שהאדם בעצמו מושך עליו היצ"הר, ואת"ז יש עוד ט' מדרגות, ובכל המדרגות שניטל מהאדם כח בחירתו ואי אפשר לו להמלט מעבירה, עד המדרגה היו"ד, היינו מי שמרחיק עצמו מן היצ"הר ושומר עצמו מן העבירה בכל כוחו עד שאין ביכולתו לשמור א"ע יותר מזה, ואז כשנתגבר יצרו עליו ועושה מעשה אז הוא בודאי רצון הש"י, וכענין יהודה ותמר, ואיהי בת זוגו ממש וזה הענין הל' גם כאן, כי זמרי הל' באמת שומר עצמו מכל התאוות הרעות, ועתה עלתה בדעתו שהיא בתו זוגו מאחר שאין בכוחו לסלק א"ע מזה המעשה...